Toxirov Avazbek Otabek o'gli

O'zDSMI Nukus filiali

Kino, televideniye va radio ovoz rejissyorligi 1-kurs talabasi

OVOZ REJISSYORLIGI SAN'ATI: NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada ovoz rejissyorligi san'ati, uning kino, televideniye, radio hamda musiqa ishlab chiqarishidagi o'rni va ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, ovoz rejissyori faoliyatining asosiy vazifalari, zamonaviy texnologiyalar yordamida ovozni yozib olish, qayta ishlash va montaj qilish jarayonlari tahlil qilinadi. Ovoz sifati tomoshabin va tinglovchining asarni qabul qilishida muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ovoz rejissyorligi san'ati bugungi kunda media industriyada alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Kalit so'zlar

ovoz rejissyorligi, ovoz yozish, montaj, audio texnologiya, kino ovozi, studiya, mikrofon, miksaj.

Аннотация

В данной статье рассматривается искусство звукорежиссуры, его роль и значение в кино, телевидении, радио и музыкальном производстве. Также анализируются основные задачи деятельности звукорежиссёра, процессы записи, обработки и монтажа звука с помощью современных технологий. Качество звука является важным фактором восприятия произведения зрителем и слушателем. Поэтому искусство звукорежиссуры сегодня приобретает особое значение в медиаиндустрии.

Ключевые слова

звукорежиссура, звукозапись, монтаж, аудиотехнология, кинозвук, студия, микрофон, миксаж.

Abstract

This article examines the art of sound production, its role and significance in film, television, radio, and music production. The main tasks of the sound engineer's activity, the processes of recording, processing, and editing sound using modern technologies are also analyzed. The quality of sound is an important factor in the perception of the work by the viewer and listener. Therefore, the art of soundmaking is gaining special significance in the media industry today.

Keywords

sound production, sound recording, editing, audio technology, film sound, studio, microphone, mixing.

Bugungi kunda media va san’at sohasida ovoz muhim kommunikatsiya vositalaridan biri hisoblanadi. Kino, televideniye, radio, podkast va musiqiy mahsulotlarda sifatli ovoz tomoshabin va tinglovchining asarni to‘liq qabul qilishi uchun zarurdir. Ana shu jarayonlarni boshqaradigan mutaxassis ovoz rejissyori hisoblanadi. Ovoz rejissyorligi — bu ovozni yozib olish, qayta ishlash, montaj qilish va yakuniy mahsulotga mos tarzda taqdim etish san’atidir. Bu soha texnik bilim va ijodiy yondashuvni birlashtiradi.

Ovoz rejissyorining vazifalari: Ovoz rejissyori audiovizual mahsulot yaratish jarayonida muhim ijodiy va texnik rolni bajaradi. Uning asosiy vazifasi — tasvir bilan uyg‘un, sifatli va estetik jihatdan mukammal ovoz muhitini yaratishdan iborat. Ovoz rejissyori kino, televideniye, radio, teatr, musiqa studiyalari hamda boshqa media platformalarda ishlaydi va har bir loyihada ovozning texnik hamda badiiy jihatlarini nazorat qiladi. Avvalo, ovoz rejissyori ovozni yozib olish jarayonini tashkil etadi. Bu jarayonda u mikrofonlarning turini tanlaydi, ularni sahnaga yoki ijrochilarga nisbatan to‘g‘ri joylashtiradi hamda atrof-muhit shovqinlarini kamaytirish choralarini ko‘radi. Mikrofon tanlashda ovoz manbai turi, akustik muhit va yozuv maqsadi muhim ahamiyatga ega. Masalan, studiya sharoitida kondensator mikrofonlar ko‘proq ishlatilsa, ochiq maydonlarda dinamik mikrofonlar samaraliroq bo‘lishi mumkin.

Shuningdek, ovoz rejissyori audio signalni nazorat qilish va muvozanatlash bilan shug‘ullanadi. Bu jarayonda turli ovoz manbalari — dialoglar, fon tovushlari va musiqa o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash muhim hisoblanadi. Ovoz balansi to‘g‘ri sozlanmagan holatda tomoshabin yoki tinglovchi uchun materialni qabul qilish qiyinlashadi. Shu sababli ovoz rejissyori ekvalayzer, kompressor, limiter kabi audio ishlov berish vositalaridan foydalanadi.

Ovoz rejissyorining yana bir muhim vazifasi audio montaj va miksaj jarayonlarini amalga oshirishdir. Montaj jarayonida yozilgan ovozlar saralanadi, ortiqcha shovqinlar olib tashlanadi va kerakli fragmentlar birlashtiriladi. Miksaj jarayonida esa barcha audio elementlar yagona kompozitsiyaga keltiriladi. Bu bosqichda dialoglar, musiqa va effektlar o‘zaro uyg‘unlashtiriladi hamda yakuniy ovoz muhiti yaratiladi. Bundan tashqari, ovoz rejissyori badiiy va dramatik effektlarni yaratishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Masalan, kino yoki seriallarda muayyan sahnaning hissiy ta’sirini kuchaytirish uchun maxsus ovoz effektlari, reverberatsiya yoki atmosfera tovushlari qo‘llaniladi. Bu esa tomoshabinda sahna mazmunini chuqurroq his qilish imkonini beradi. Zamonaviy media ishlab chiqarishda ovoz rejissyori raqamli audio texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarur. Turli raqamli audio ish stansiyalari (DAW), audio interfeyslar va professional dasturlar yordamida ovoz sifati yanada takomillashtiriladi.

Shuningdek, u loyiha davomida rejissyor, operator, bastakor va boshqa ijodiy guruh a’zolari bilan hamkorlikda ishlaydi. Shunday qilib, ovoz rejissyori nafaqat texnik mutaxassis, balki audiovizual asarning badiiy qiymatini oshiruvchi ijodkor ham hisoblanadi. Uning professional mahorati va tajribasi har qanday media mahsulotning sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy texnologiyalar va ovoz rejissyorligi: XXI asrda raqamli texnologiyalar rivojlanishi ovoz rejissyorligi sohasining yangi bosqichga ko‘tarilishiga sabab bo‘ldi. Ilgari analog uskunalar yordamida amalga oshirilgan ko‘plab jarayonlar bugungi kunda raqamli texnologiyalar orqali ancha tez, aniq va sifatli bajarilmoqda. Zamonaviy texnologiyalar ovozni yozib olish, qayta ishlash, saqlash va uzatish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirib, ovoz rejissyorining ijodiy imkoniyatlarini ham oshirdi. Avvalo, zamonaviy ovoz rejissyorligi faoliyatida raqamli audio ish stansiyalari (Digital Audio Workstation – DAW) muhim o‘rin tutadi. Bunday dasturiy platformalar yordamida audio yozuvlarni yaratish, tahrirlash, montaj qilish va miksaj jarayonlarini amalga oshirish mumkin.

Hozirgi kunda professional studiyalarda turli xil DAW dasturlari keng qo‘llaniladi. Ushbu tizimlar ko‘p kanalli yozuvlarni boshqarish, turli effektlarni qo‘llash va audio signallarni yuqori aniqlikda qayta ishlash imkonini beradi. Natijada ovoz sifati sezilarli darajada yaxshilanadi. Shuningdek, zamonaviy ovoz rejissyorligi jarayonida raqamli signalni qayta ishlash (Digital Signal Processing – DSP) texnologiyalari ham keng qo‘llaniladi. Bu texnologiya yordamida audio signallarni filtrlash, shovqinlarni kamaytirish, tembrni o‘zgartirish va ovoz sifatini optimallashtirish mumkin. Masalan, ekvalayzer, kompressor, limiter, reverb va delay kabi effektlar yordamida ovozning estetik va akustik sifati oshiriladi.

DSP texnologiyasi ayniqsa kino va musiqa industriyasida muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, zamonaviy mikrofon texnologiyalari ham ovoz rejissyorligi rivojiga katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Bugungi kunda kondensator, dinamik va lentali mikrofonlarning turli modellaridan foydalaniladi. Har bir mikrofon turi o‘zining texnik xususiyatlari va qo‘llanish sohasiga ega. Masalan, kondensator mikrofonlar studiya yozuvlari uchun yuqori sezgirlikka ega bo‘lsa, dinamik mikrofonlar sahna sharoitida barqaror ishlashi bilan ajralib turadi. To‘g‘ri mikrofon tanlash ovoz yozish sifatini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy ovoz rejissyorligi jarayonida 3D audio va fazoviy ovoz texnologiyalari ham keng rivojlanmoqda. Ushbu texnologiyalar yordamida tinglovchiga real akustik muhit hissini beruvchi uch o‘lchamli ovoz muhitini yaratish mumkin. Masalan, kino va video o‘yinlar industriyasida Dolby Atmos yoki boshqa fazoviy audio tizimlari yordamida tomoshabin o‘zini voqea markazida turgandek his qiladi. Bu esa audiovizual asarning ta’sirchanligini yanada oshiradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar orasida sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan audio tahrirlash tizimlari ham muhim o‘rin egallay boshladi. Sun’iy intellektga asoslangan dasturlar shovqinlarni avtomatik aniqlash va yo‘qotish, nutqni tozalash, ovoz balansi va mastering jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi. Bu esa ovoz rejissyorining ish samaradorligini oshiradi hamda murakkab loyihalarni qisqa vaqt ichida amalga oshirishga yordam beradi.

Ovoz rejissyorligining san’atdagi o‘rni: Ovoz rejissyorligi zamonaviy audiovizual san’atning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Kino, televideniye, radio, teatr va musiqa sanoatida yaratilayotgan asarlarning badiiy ta’sirchanligi ko‘p jihatdan ovoz sifatiga bog‘liq. Shu sababli ovoz rejissyori ijodiy jarayonda nafaqat texnik mutaxassis, balki san’atkor sifatida ham muhim o‘rin egallaydi. U tasvir, musiqa va nutqni yagona badiiy muhitga birlashtirib, tomoshabin yoki tinglovchiga to‘liq estetik ta’sir yetkazishga xizmat qiladi. Avvalo, ovoz rejissyori san’at asarining emosional va dramatik ta’sirini kuchaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, kino yoki teatr sahnalarida qo‘llaniladigan fon tovushlari, musiqa va maxsus effektlar voqeaning kayfiyatini belgilaydi. Agar ovoz to‘g‘ri tanlanib, muvozanatli tarzda ishlatilsa, tomoshabin sahnani yanada chuqurroq his qiladi. Aksincha, sifatsiz yoki noto‘g‘ri joylashtirilgan ovoz asarning badiiy qiymatini pasaytirishi mumkin.

Shuningdek, ovoz rejissyori tasvir va ovoz uyg‘unligini ta’minlaydi. Audiovizual san’atda tasvir bilan bir qatorda ovoz ham muhim ifoda vositasi hisoblanadi. Dialoglar, fon shovqinlari, tabiiy tovushlar va musiqa elementlari birgalikda yagona kompozitsiyani hosil qiladi. Ovoz rejissyori ana shu elementlarning o‘zaro uyg‘unligini ta’minlab, asarning umumiy badiiy konsepsiyasini shakllantirishga yordam beradi. Ovoz rejissyorining san’atdagi o‘rni ayniqsa kino va televideniye sohasida yaqqol namoyon bo‘ladi.

Film yoki serial tomoshabinga faqat tasvir orqali emas, balki ovoz orqali ham ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, dramatik sahnalarda musiqa va atmosfera tovushlari tomoshabinning hissiyotlariga bevosita ta’sir qiladi. Shu sababli ovoz rejissyori rejissyor, operator va bastakor bilan birgalikda ishlaydi hamda asarning umumiy badiiy g‘oyasini amalga oshirishga hissa qo‘shadi. Bundan tashqari, ovoz rejissyori musiqa san’ati rivojida ham muhim rol o‘ynaydi. Professional

studiyalarda qo‘shiqlar, instrumental kompozitsiyalar va boshqa musiqiy asarlar aynan ovoz rejissyori ishtirokida yozib olinadi va qayta ishlanadi. Ovoz balansini sozlash, vokal va instrumental partiyalarni uyg‘unlashtirish, effektlar qo‘llash kabi jarayonlar musiqiy asarning sifatini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, ovoz rejissyorligi zamonaviy audiovizual san’atning muhim va ajralmas qismi hisoblanadi. Kino, televideniye, radio, teatr va musiqa sanoatida yaratilayotgan asarlarning badiiy va texnik sifati ko‘p jihatdan ovoz rejissyorining professional mahoratiga bog‘liq. Ovoz rejissyori nafaqat ovozni yozib olish va qayta ishlash bilan shug‘ullanadi, balki tasvir, musiqa va nutq elementlarini birlashtirib, asarning umumiy estetik muhitini shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi ovoz rejissyorligi faoliyatini yanada takomillashtirdi. Raqamli audio tizimlari, fazoviy ovoz texnologiyalari, sun’iy intellekt asosidagi audio ishlov berish vositalari va ijodiy imkoniyatlarni sezilarli darajada kengaytirdi. Bu esa ovoz rejissyorining ish jarayonini samaraliroq va aniqroq tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, ovoz rejissyori san’at asarining emosional ta’sirini kuchaytirishda, tomoshabin va tinglovchining estetik qabul qilish jarayonini boyitishda muhim rol o‘ynaydi. Demak, ovoz rejissyorligi nafaqat texnik kasb, balki yuqori darajadagi ijodiy faoliyat bo‘lib, zamonaviy media va san’at rivojida alohida ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. To‘xtasinov R. Ovoz yozish texnologiyasi. Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti.
2. Derevskix V.V. Sintez i obrabotka zvuka na RS. -SPb., 2013
3. Nikonov A. V. Zvukotexnicheskoe oborudovanie radiodomov I teletsentrov(s pravochnik)-.M ., 2014.
4. SokolovA .G. Montaj:t elevideniek,i no,v ideo. -M., 2012
5. Derevskix V.V. Sintez i obrabotka zvuka na RS. -SPb., 2019.